

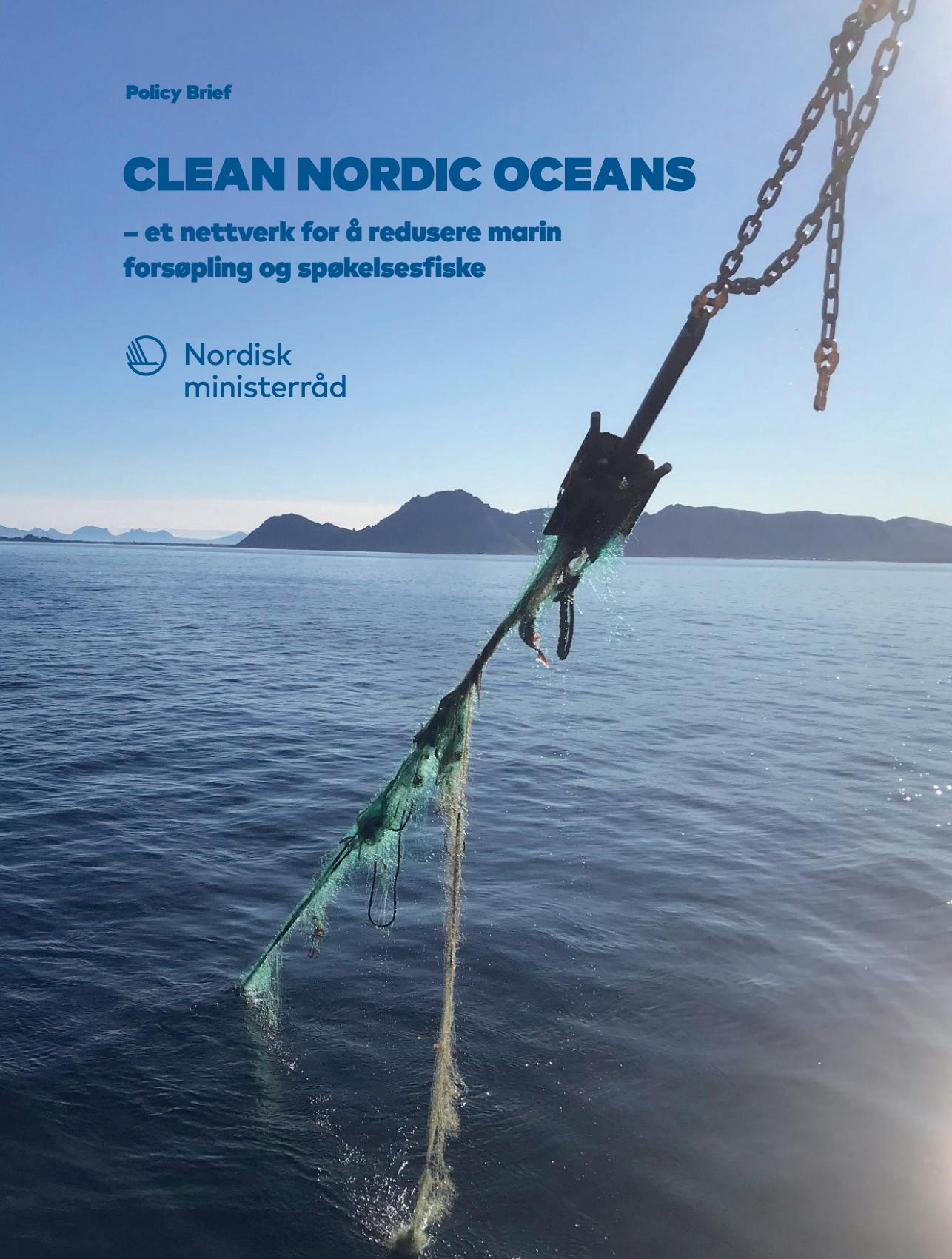
Policy Brief

CLEAN NORDIC OCEANS

– et nettverk for å redusere marin
forsøpling og spøkelsesfiske

Nordisk
ministerråd

Clean Nordic Oceans

Policy Brief

CLEAN NORDIC OCEANS

– et nettverk for å redusere marint søppel og spøkelsesfiske

Innhold

- 05 Introduksjon
- 07 Nordisk status og kunnskapsgrunnlag
- 08 Nøkkelfunn
- 10 Tiltak

Foto: Arild Hareide,
Runde Miljøsentet
↑

Foto: The Norwegian
Directorate of Fisheries
→

Introduksjon

Marin forøpling er ingen ny utfordring, men den er blitt stadig mer synlig i flere deler av verden. Synligheten har ført til økt fokus på mange ulike plan. Det skremmende i denne sammenheng er at selv om synlighet har forløst fokus, er det bred enighet om at den overveiende andelen av marint søppel ikke er synlig, men er sunket til bunns. Økt bruk av plastprodukter og materialer med lang nedbrytingstid er hovedårsaken til at akkumulerte mengder blir stadig mer synlig, sammen med mangel på systemer for håndtering.

Hvert år tilføres verdenshavene ca. 8 millioner tonn plast. Videre estimeres det at ca. 640 000 tonn fiskeutstyr blir tapt hvert år. Hvor mye fiskeutstyr som blir tapt, er gjenstående på havbunnen eller kastet på havet i den nordiske regionen finnes det ikke tall på. Yrkes- og fritidsfiske har varierende omfang og intensitet i Norden, men det er rimelig god grunn til hevde at utfordringene også er store i denne regionen.

Norden som region har mange fellestrekk, men samtidig store forskjeller på klima og naturgitte forhold som både påvirker og legger betingelser for utøvelsen av fiskeriene, gjerne på en måte som gjør at dette påvirker risikoen for at fiskeredskapen kan gå tapt. Det er også mange andre forhold hvor forskjellen mellom nordiske land er stor, som flåtestruktur, fiskerigrunnlag, havnestruktur og omfanget av fritidsfiske.

Tapte fiskeredskaper eller rester fra fiskeredskaper er uheldig for det marine liv og kan bidra til både lidelse og en uetisk død gjennom spøkelsesfiske. Derfor er disse utfordringene viktig å få gjort noe med.

Clean Nordic Oceans, som prosjekt og kunnskapsnettverk ble etablert i 2017 gjennom Nordisk ministerråd, som et norsk formannskapsprosjekt. Clean Nordic Oceans har vært ledet av Norge, med Danmark og Sverige i ledergruppen. Formålet med prosjektet har vært å etablere et kunnskaps- og formidlingsnettverk mellom nordiske land for å redusere faren for spøkelsesfiske, forøpling av havet basert på fiskeredskaper fra både yrkes- og fritidsfiske, samt øke gjenbruk og gjenvinning.

Foto:
Pekka
Kotilainen
→

Foto:
The Norwegian
Directorate of
Fisheries
↓

Nordisk status og kunnskapsgrunnlag

Gjennom den globale fokus rettet mot marin forsøpling har også Norden forsterket sin fokus på denne utfordringen. Det er imidlertid ikke grunn til å hevde at det er like sterkt fokus på fiskeredskaper som kilde til marin forsøpling. Her fremstår Norden med større variasjoner enn hva reelle variasjoner av fiskerienes betydning skulle tilsi. Fiskeredskaper på avveie er ofte et produkt med plastkomponenter på avveie og som kan utgjøre en fare for marint liv. Tiltak må derfor prioriteres deretter.

Clean Nordic Oceans primerfunksjon kan forenkles til kunnskapsinnhenting og kunnskapsdeling. Gjennom dette arbeidet har det tegnet seg et relativt tydelig bilde av den nordiske statusen med hensyn til kunnskap, men også innen tiltak. Dette må i høy grad tilskrives bidrag fra engasjerte aktører i nettverket. Mange nordiske land har behov for nasjonale løsninger som er tilpasset deres fiskerier,

men samtidig er det mange fellesfaktorer innen denne tematikken som fremstår med påfallende lav kunnskapsutveksling gjennom bruk av hverandres systemer, metoder og tiltak.

Det er allikevel slik at det foreligger mye verdifull nordisk kunnskap om denne tematikken. I tillegg kommer det fortløpende ny kunnskap gjennom pågående prosjekter i mange nordiske land. Kunnskapsoverføring fra land utenfor Norden er også en viktig kilde da mange utfordringer er sammenlignbare, selv om løsninger må tilpasses og modifiseres.

Med kunnskap om at både yrkes- og fritidsfiske er betydelige bidragsytere til den marine forsøplingen, vil det ikke være uriktig å hevde at det foreligger et godt kunnskapsgrunnlag, men det når ikke frem eller blir ikke benyttet i tilstrekkelig grad som grunnlag for marin forvaltningsbeslutning.

Nøkkelfunn

Clean Nordic Oceans er ikke et forskningsprosjekt hvor funn blir presentert med tilhørende dokumentasjon. Dette er funn som fremkommer gjennom nettverksarbeidet og bidrag fra kompetansepersoner på workshops og konferanser. Funnene gjenspeiler Norden.

Funn 1

Nordiske land har lav oversikt på mengde og sted av tapte fiskeredskaper. Selv om det foreligger et regelverk med krav til rapportering, har få land fungerende systemer for rapportering av tapte fiskeredskaper fra yrkes- og fritidsfiske.

Dette avdekkes gjennom fraværende eller unormalt lave tapstall i forhold til landets samlede fiskeriaktivitet og type fiskeri. En slik mangel er uheldig i lys av kunnskap for at fiskeri og fritidsfiske utgjør en vesentlig del av den marine forsøplingen fra sjøbaserte kilder.

Funn 2

Nordiske land har liten eller ingen innsats på fjerning av tapte fiskeredskaper. Uten fungerende rapporteringsløsninger er grunnlaget for å utføre en rasjonell og kostnadseffektiv opprensning svekket, men utfordringene rundt tapte fiskered-

Foto:
The Norwegian
Directorate of Fisheries
←

skaper blir ikke redusert av den grunn. Med foreliggende kunnskap om spøkelsesfiske og nedbrytningstid er dette uetisk og uheldig. Bare ett land utøver årlig opprensning, mens noen få land utøver prosjektbasert forsøk rundt fjerning av tapte fiskeredskaper.

Funn 3

Det er betydelig større risiko for tap av passive fiskeredskap (eksempelvis garn, teine og ruse) enn aktive fiskeredskap (eksempelvis trål, not og snurrevad). Erfaringskunnskap viser dette med all tydelighet. Dette er også naturlig ut fra selve fiskemetoden. Det er imidlertid viktig å understreke at selv om risikoen er størst for tap av passive fiskeredskap, er komponenter fra aktive fiskeredskap overrepresentert i fiskerirelatert strandsøppel. Her kan blant annet nevnes «dollyrope».

Funn 4

Bevisstgjøring fremstår som underkommunisert i alle nordiske land. Årsaken til at mindre biter av fiskeredskaper tilføres havet som følge av blant annet redskapsarbeid skyldes sannsynligvis en blanding av bevisste og ubevisste handlinger som følge av manglende rutiner og delvis holdninger. Reelle konsekvenser av dette og spøkelsesfiske kan påføre skade og i verste fall død av dyr i marin tilknytning. Dette er underfokusert og underkommunisert i både yrkes- og fritidsfiske.

Funn 5

Store ulikheter mellom nordiske land for organiserte og noen steder manglende mottaksløsninger for gjenfunnet og utrangert fiskeredskap. Land med få, men større sentrale fiskerihavner har etablert gode løsninger for mottak. Land med et større spekter og antall av havner har ikke løsninger som er tilfredsstillende og dekkende, spesielt for den mindre mobile delen av fiskeflåten. Nasjonal infrastruktur og koordinerte vilkår for levering fremstår også med til dels store ulikheter.

Funn 6

Store utfordringer knyttet til gjenbruk og gjenvinning av fiskeredskaper generelt og tapte fiskeredskaper som blir gjenfunnet. Gjenbruk av gjenfunnet fiskeredskap og komponenter fra utrangerte fiskeredskaper er mulig, men et system for dette er vanskelig å etablere med hensyn til dekning av driftskostnader. Gjenvinning av fiskeredskap generelt er kostnadskrevenende av hensyn til demontering og klargjøring og at noen produkter ikke lar seg gjenvinne. For fiskeredskaper som er gjenfunnet er dette ytterligere utfordrende av hensyn til innblanding av fremmede partikler og biologisk materiale på redskapet.

Tiltak

Med basis i funn og den kunnskap som er fremkommet gjennom prosjektet anbefales det at hvert land nøye vurderer tiltakene nedenfor. Dette er tiltak som på sin måte kan bidra til å redusere spøkelsesfiske og marin forurensning som følge av fiskeriaktivitet og fritidsfiske. Dette er en forkortet fremstilling og tiltakene er behørig beskrevet i prosjektets hovedrapport. Mest hensiktsmessig oppfølging av tiltakene kan være lik for flere av landene, men for andre tiltak vil dette være mer landsspesifikt.

Generelle tiltak

Bevissthet og holdninger. Det er behov for å øke kunnskapen i alle nordiske land med hensyn til konsekvenser av tapte og etterlatte fiskeredskaper. Dette omfatter spesielt mangel på rutiner som medfører at mindre komponenter av fiskeredskaper finner veien til havet. Økt kunnskap vil bidra til sterkere bevissthet rundt utfordringene.

Forskrifter og lovverk. Der er et generelt behov for en gjennomgang af, hvorvidt de nationale regler inden for denne tematik

Foto: Plastix AS

har den tilsigtede virkning. Der kan være behov for nye tiltag såsom påbud om bruk af sikringsløsninger til teiner og forbud om vrangfiskeri.

Tiltak på sjø

Visualisering av fiskeredskapens posisjon

Det er behov for bedre «synlighet» av redskapens posisjon for å redusere faren for kutting av overflatevak og redskapskollisjon. De anbefales løsninger for å rapportere eller melde på en måte som gjøres digitalt synlig for andre brukere av sjøen. Samtidig oppfordres det til etterlevelse av FAOs retningslinjer for merking av fiskeredskap.

Merking av selve fiskeredskapen på havbunnen.

Ved merking av den spesifikke fiskeredskapen økes ansvarligheten for å melde fra ved tap av redskap. Dette vil også øke mulighet for tilbakelevering til eier og derav gjenbruk.

Forbedring av rutiner. For fritidsfiskere fremstår behovet for økt kompetanse ved bruk av garn, teiner og ruser. Gjennom økt kompetanse reduseres faren for tap av fiskeredskaper. For yrkesfiskere vil et slikt behov i hovedsak være rettet mot bedring av rutiner og holdninger for restavfall ved redskapsarbeid.

Posisjonen på tapt fiskeredskap. Krav til rapportering av tapsposisjon gjennom et enkelt og tilrettelagt verktøy for fiskerne

fremstår som et klart og tydelig behov. Dette fremstår som en rasjonell måte å innhente nødvendig informasjon og kunnskapsgrunnlag.

Opphenting av tapte fiskeredskaper.

Fiskeredskap på havbunnen kan være en fare for marint liv og er uansett marin forsøpling med lang nedbrytningstid som anbefales fjernet fra havbunnen. Metode for å utføre dette finnes og kan anvendes, men må tilpasses nasjonale behov og samkjøres med oppbygging med systemer for melding av tapsposisjoner for tapt fiskeredskap.

Tiltak på land

Mottak og håndtering. Det anbefales å tilrettelegge løsninger som gjør det mulig å levere gjenfunnet og utrangerte fiskeredskaper i fiskerihavner. Dette reduserer faren for at dette kommer på avveie. Løsninger som bidrar til gjenbruk og gjenvinning bør stimuleres, slik at forbrenning og deponi blir siste valgte løsning.

Materiell og design. Det er et sterkt behov for økt fokus på materialvalg i fiskeredskaper. Hensynet til fangstefektivitet skal ivaretas gjennom utvikling av løsninger som også kan bidra til å redusere plastkomponenter i fiskeredskap, bruk av nedbrytbare løsninger og produktsammensetninger som lar seg lettere gjenvinne.

Kontakt

Gjermund Langedal, prosjektleder

Fiskeridirektoratet

Bergen, Norge.

Gjermund.langedal @fiskeridir.no

Bård Aarbakke

Fiskeridirektoratet

Bergen, Norge

Bard.aarbakke@fiskeridir.no

Finn Larsen

Danmarks Tekniske Universitet

Kgs. Lyngby, Danmark

fl@aqua.dtu.dk

Charlotta Stadig

Havs- och vattenmyndigheten

Gøteborg, Sverige

charlotta.stadig@havochvatten.se

Clean Nordic Oceans, som prosjekt og kunnskapsnettverk ble etablert i 2017 gjennom Nordisk ministerråd, som et norsk formannskapsprosjekt. Clean Nordic Oceans har vært ledet av Norge, med Danmark og Sverige i ledergruppen. Formålet med prosjektet har vært å etablere et kunnskaps- og formidlingsnettverk mellom nordiske land for å redusere faren for spøkelsesfiske, forsøpling av havet basert på fiskeredskaper fra både yrkes- og fritidsfiske, samt øke gjenbruk og gjenvinning.

Policy Brief: Clean Nordic Oceans – et nettverk for å redusere marint søppel og

*Gjermund Langedal, Bård Aarbakke,
Finn Larsen, Charlotta Stadig*

Nord 2020:020

ISBN 978-92-893-6541-3 (PRINT)

ISBN 978-92-893-6542-0 (PDF)

ISBN 978-92-893-6543-7 (EPUB)

<http://doi.org/10.6027/Nord2020-020>

© Nordisk ministerråd 2020

Layout: Mette Agger Tang

Omslagsfoto: The Norwegian Directorate of Fisheries

Trykk: Rosendahls

Printed in Denmark

Det nordiske samarbeidet

Det nordiske samarbeidet er en av verdens mest omfattende regionale samarbeidsformer. Samarbeidet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøyene, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbeidet er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en viktig medspiller i det europeiske og internasjonale samarbeidet. Det nordiske fellesskapet arbeider for et sterkt Norden i et sterkt Europa.

Det nordiske samarbeidet ønsker å styrke nordiske og regionale interesser og verdier i en global omverden. Felles verdier landene imellom bidrar til å styrke Nordens posisjon som en av verdens mest innovative og konkurransekraftige regioner.

Nordisk ministerråd
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 København
www.norden.org

Les flere nordiske publikasjoner: www.norden.org/no/publikasjoner

Nordisk ministerråd
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 København
www.norden.org

Clean Nordic Oceans ble etablert som nettverk for å kunne utveksle kunnskaps og erfaringer for metoder og tiltak som kan redusere faren for spøkelsesfiske, havforsøpling og øke mottak og gjenvinning fra yrkesfiske og fritidsfiske. Alle nordiske land har deltatt i nettverket.

Gjennom bruk av egen nettside (www.cnogear.org), workshops, seminar, konferanse, filmer og sosiale medier har dette prosjektet bidratt til å knytte kontakter både innenfor og utenfor Norden som kan bidra til å redusere utfordringene med marin forsøpling fra fiske.

Det er gjort en rekke viktige funn og rapporten peker blant annet på at alle de nordiske landene har for lav fokus blant fiskerne på «bevissthet og holdninger» til hvordan det kan bidra til et renere hav. I rapporten foreslås det rekke mulige tiltak. Noen av tiltakene vil kunne passe for alle land, men generelt er det ikke noen «one size fit all».